

ПРО ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УНІФІКОВАНОЇ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ГАРМОНІЗОВАНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 49(2), с. 105–109

Досліджуються правові засади створення і життєдіяльності європейської уніфікованої системи технічного регулювання та гармонізованих, узгоджених і сумісних стандартів, а також норм регулювання та процедур експертного оцінювання відповідності та якості продукції та послуг, які дають змогу максимально оптимізувати функціонування внутрішнього ринку Євросоюзу, а всім учасникам гармонізаційного процесу успішно взаємодіяти у загальному економіко-правовому просторі.

У будь-якій із сучасних країн світового співтовариства при вивезенні товарів в інші країни кожна промислова галузь і виробництво, продукція, що виробляється і вводиться в обіг, повинні відповідати вивіреному за світовими стандартами технічним регламентам, мати сертифікати та інші підтвердження відповідності та якості, що покликане сприяти прогресивному розвитку світової торгівлі та загальній інтеграції країн у світовий економіко-правовий простір. Для оптимізації зазначеного процесу і його прискорення величезне значення має створення на континентах інтегративних регіональних міжнародних наддержавних об'єднань з єдиним економічним і правовим простором. Для Європи таким об'єднанням стало Європейське Економічне Співтовариство [1], яке з часом трансформувалося у Європейський Союз [2]. Підписанню Договору про створення ЄЕС (його називають ще Римським договором) [3] передувало формування економічної інтеграційної концепції шести країн ЄОВС в Мессіні (Італія) 1–2 червня 1955 р. Провідним на конференції було рішення про створення комітету експертів, завданням якого стала розробка концепції економіко-політичної інтеграції Західної Європи з акцентом на співпрацю у

розвитку єдиного європейського ринку. На конференції було приділено багато уваги співпраці в галузі енергетики, насамперед у сфері мирного використання атома. Були сформульовані цілі в галузі економічної політики країн-учасниць, першочерговою з яких стало створення вільного від митних зборів і кількісних обмежень “Спільного ринку”.

Саме тоді розпочалась міжнародна “інтеграція” на території Європи [4], як процес розвитку преференційних та інтенсивних відносин співробітництва між країнами певної групи. Європейська інтеграція передбачала узгодження підходів, розробку та реалізацію єдиної політичної практики та уніфікованого законодавства в зумовлених сферах взаємодії, формування “спільних просторів” (правових, економічних, митних, податкових, візових, культурних та ін.) [5]. Для здійснення інтеграції були розроблені спеціальні наднаціональні й наддержавні керуючі механізми, що дали змогу надалі сформувати автономну правову систему Європейського Економічного Співтовариства (згодом – Європейського Союзу), створити дієві важелі і механізми наддержавного управління на території європейських країн, що увійшли до його складу. Таким чином, саме на конференції у Мессіні

було закладено підвалини євроінтеграції країн цілого континенту. У наступні кілька місяців проекти угод між країнами-ініціаторами створення ЄЕС були доопрацьовані й узгоджені з іншими країнами ЄОВС. Наслідком стало підписання 25 березня 1957 р. у Римі країнами “шістки” (Францією, ФРН, Італією та державами Бенілюксу) двох важливих договорів з необмеженими термінами дії, а саме: “Договір про Європейське Економічне Співтовариство” і “Договір про Європейське співтовариство атомної енергії (Євратом)” [6, 154–182].

Договір про створення Європейського Економічного Співтовариства (“Спільного ринку”) регламентував співпрацю у галузі економіки, науки і техніки. У ньому проголошувалося створення спільного ринку країн-учасниць і визначено форми зближення та уніфікації їх економічної політики. Договір передбачав зниження у три етапи митних бар’єрів між державами-учасницями протягом 12 років (тобто до 1969 р.), а також прийняття єдиного митного тарифу і проведення єдиної торговельної політики щодо третіх країн. Учасники “Спільного ринку” зобов’язалися домагатися усунення технічних перешкод та бар’єрів для переміщення між ними робочої сили, послуг і капіталів. Вони домовилися проводити спільну політику в галузі сільського господарства і транспорту, домагатися зближення економічного законодавства і сприяти стандартизації процедур вироблення та прийняття узгоджених рішень у питаннях проведення економічної політики кожної з країн-учасниць. Включення у Римський договір пунктів про узгодження економічних політик і застосування єдиних стандартів вироблення рішень передбачало неминучість стандартизації у більшості сфер життєдіяльності Європейського Співтовариства. Тим самим у Західній Європі став затверджуватися новий тип взаємодії, який давав можливість здійснювати через тривалу практику узгодження суперечливих економічних і політичних інтересів країн-учасниць, а у перспективі — прийти до формування єдиної економічної політики європейських країн-учасниць. Важливим

надбанням від запровадження Договору про заснування Європейського економічного співтовариства (див. ст. 8 “а” Договору) стало те, що цей документ передбачав створення внутрішнього ринку ЄС як простору без внутрішніх кордонів, в якому почало здійснюватися вільне переміщення товарів, осіб, послуг і капіталу. Саме цим Договором було започатковано формування європейської уніфікованої системи технічного регулювання та оптимальних технічних стандартів. Формування європейського внутрішнього ринку згаданого правового формату вимагало керівних органів ЄЕС, а саме: Європейського парламенту, Європейської Комісії, Комітету з економічних і соціальних питань — прийняття радикальних та оптимальних заходів, відображених у нормативній базі ЄС, а також встановлення у зазначеному Договорі норм, спрямованих на забезпечення максимального захисту європейського суспільства від будь-якого виду небезпеки (див. § 3 ст. 100 “а” Договору) [7–10]. Продукцію, законно допущену до реалізації в якій-небудь з країн-членів ЄЕС, дозволялося вільно реалізовувати також в інших країнах Співтовариства. Цей принцип взаємного визнання, названий “лібералізацією”, було зафіксовано у ст. 100 “b” Договору про заснування ЄЕС. У цьому Договорі зазначено, що в галузях, які безпосередньо стосуються життєвих інтересів суспільства, а саме: здоров’я, безпеки кожної людини, захисту інтересів споживача і навколишнього середовища, національні закони, приписи та стандарти повинні бути приведені до єдиних загальних обов’язкових вимог, стандартів та нормативів.

Процес, що зазначається як процес “гармонізації”, здійснюється за допомогою основоположних Директив ЄС, які виконують на території Європейського Союзу роль законів. Слід звернути увагу, що саме турбота про забезпечення вищого рівня безпеки на території ЄС у зв’язку з вільним переміщенням товарів, осіб, послуг і капіталу спонукала цю регіональну міжнародну інтегративну організацію вимагати від країн-членів цілковитої уніфікації законодавства, створення систем гармонізованих технічних стандартів і макси-

мально гармонізованої технічної експертизи [11]. Найбільш дієві регулятори виробництва продукції, її конкурентоспроможність на внутрішньому ринку ЄС і за його межами — це: європейські технічні регламенти, гармонізовані стандарти ЄС, європейські процедури підтвердження відповідності та якості продукції і послуг на території ЄС стали підставою для створення ефективних умов для формування та реалізації промислової та соціально-економічної політики Європейського Союзу, включаючи створення активного конкурентного середовища, стимулятором для постійної модернізації та впровадження інновацій, зняття адміністративних бар'єрів, усунення бар'єрів у внутрішній і зовнішній торгівлі, збільшення на цьому підґрунті обсягів інвестицій. При цьому світовий досвід свідчить, що зусилля у сфері технічного регулювання дають більший приріст ВВП, ніж дії у сфері тарифного регулювання. Система технічної експертизи і технічні стандарти ЄС стали відображенням формування виробничої та правової культури Європейського Співтовариства, основною метою життєдіяльності якого є забезпечення високого рівня матеріально-технічного добробуту суспільства в умовах забезпечення максимальної безпеки населення і оточуючого його навколишнього середовища.

У Європейському Співтоваристві система технічного регулювання бере початок з 1973 р., коли в ЄС було прийнято Директиву з питань низьковольтного електричного обладнання (73/23 / ЕЕС зі змінами 93/68 / ЄЕС), в якій вперше по відношенню до великого сегмента ринку відмовилися від докладного регулювання вимог технічної безпеки на рівні вторинного права ЄС (директив і регламентів). Наступним кроком стало рішення від 7 травня 1985 р. про Новий підхід до технічної гармонізації.

До ряду продукції директиви ЄС встановлюють тільки основні обов'язкові вимоги щодо безпеки. Це суттєві технічні вимоги, які є результатом міжнародних домовленостей. Відмова від докладного регулювання компенсується відсиланнями, зокрема, на гармонізовані європейські стандарти. Так, тільки під

вимоги 22 європейських директив в “Офіційному журналі Європейської комісії” опублікований перелік з 2233 європейських стандартів, які відповідають цим вимогам. Така сумісність означає презумпцію відповідності вимогам директив. Загалом, на території ЄС приблизно 75 % продукції, що перебуває на ринку, підпадає під технічне регулювання, у тому числі 20 % підпадає під дію директив Нового підходу. Основна сутність цих директив — мінімізація втручання державних органів у роботу бізнесу. Їх роль зводиться виключно до контролю безпеки продукції. При цьому, чим вище рівень небезпеки від використання продукції, тим вище рівень втручання держави. Однак право підприємства на самостійність не означає всездозволеності. Вони повинні знати і застосовувати прийняті правила ЄС. Дія приблизно 22 тис. Директив Старого підходу поширюється на 30 % продукції. Вони встановлюють для кожної продукції дуже детальні технічні умови і вимоги до випробувань. Так, наприклад, вони застосовуються до усіх перероблених сільськогосподарських продуктів, хімічних речовин, фармацевтичної та косметичної продукції, телекомунікацій і дорожніх засобів.

З метою удосконалення законодавства у сфері технічного регулювання на основі європейської директиви 2001/95 / ЄЕС були розроблені відповідні закони в державах-членах ЄС, які передбачали і державний ринковий нагляд за продукцією, що виробляється в ЄС і надходить на ринок ЄС. Ці закони створили умови для введення в обіг продукції, яка відповідає вимогам безпеки за стандартами ЄС. Були введені національні закони країн-членів ЄС щодо декларування відповідності продукції з низьким рівнем ризиків для життя і здоров'я споживача, а також перелік продукції, відповідність якої може бути підтверджена декларацією про відповідність.

Слід зазначити, що ЄС через Європейську комісію здійснює постійну роботу і приймає кардинальні заходи з метою скорочення наявних у національному законодавстві країн-членів ЄС, а також інших зацікавлених в економічному партнерстві з ЄС країн, відмін-

ностей у галузі метрології, стандартизації та сертифікації.

В ЄС існує точка зору, і досить таки небезпідставна, на наш погляд, що тільки повністю уніфіковане технічне регулювання, тотальне формування гармонізованих, узгоджених і сумісних стандартів, а також норм регулювання та процедур експертного оцінювання відповідності та якості дає можливість максимально оптимізувати функціонування внутрішнього ринку Євросоюзу, а всім зазначеним учасникам гармонізаційного процесу успішно взаємодіяти у загальному економічному просторі.

Формування гармонізованих, узгоджених і сумісних стандартів, адаптованих норм, експертного оцінювання якості та відповідності усувають технічні бар'єри між учасниками зазначеного процесу, істотно стимулюють розвиток торгівлі та сприяють зміцненню та розширенню як внутрішнього єдиного ринку ЄС, так і зовнішніх ринків, створених спільно ЄС і третіми країнами — торговими партнерами Євросоюзу.

На створення внутрішнього ринку з вільним обігом товарів у Європейському Союзі, з обов'язковим забезпеченням усіх необхідних умов безпеки для людини і навколишнього середовища безпосередньо впливає технічне узгодження (технічна гармонізація). В умовах інтеграції економіки і формування єдиного внутрішнього європейського ринку ЄЕС першочергове значення має усунення національних бар'єрів шляхом розвитку єдиної системи європейської стандартизації. Саме це спонукало керівників країн-членів ЄЕС і Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) передбачити можливість спільних дій за погодженням національних стандартів в умовах економічної інтеграції цих країн.

Так, у 1961 р. був заснований Європейський комітет зі стандартизації (СЕН), а у 1972 р. був сформований Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (СЕНЕЛЕК). У 1972 р. Радою ЄЕС була прийнята Генеральна програма усунення технічних бар'єрів у торгівлі в межах Співтовариства. Згідно цієї програми було передбачено створення системи обов'язкових для ЄЕС єдиних

стандартів. Комісією ЄЕС була розроблена також програма “Зелена книга Європи”, в якій викладалася концепція “Розвиток європейської стандартизації для прискорення технічної інтеграції в Європі”, і був представлений план перебудови і розвитку стандартизації на континенті. Сьогодні у “Зеленій книзі” відображена позиція ЄС, яка полягає в тому, що європейські стандарти повинні відображати новітні досягнення техніки і технології, а директиви — містити ефективні заходи проти проникнення на територію Співтовариства продукції, небезпечної або шкідливої для життя і здоров'я населення і навколишнього середовища.

Отже, функціонування Єдиного економічного простору, де товари, послуги, праця і капітал вільно переміщаються, пред'являє все більш високі вимоги до якості продукції та послуг з обов'язковим урахуванням при цьому пріоритетності інтересів охорони здоров'я і якості навколишнього середовища, а також усіх напрямів безпеки.

Вважаємо, що для успішного просування України у європейській економіко-правовий простір пріоритетним для неї має стати імплементація положень європейської системи технічного регулювання та запровадження гармонізованих стандартів ЄС.

Література

1. *Guide to the Council of the European Community*. — Lux., 1988. — 186 p.
2. *Европейский Союз: Путеводитель* / под ред. Ю. А. Борко. — М.: Интердиалект+, 1998. — 200 с.
3. *Treaty on European Economic Community, Rome, 25 March 1957* // Office for Official Publications of the European Communities. — 1995. — Book 1. — P. 115–119.
4. *Международная интеграция в Европе* // *Международ. экономич. отношения* / под ред. В. Е. Рыбалкина. — 6-е изд., пераб. и доп. — М.: ЮНИТИ, 2006. — С. 3.
5. *Howort J. European Integration* / J. Howort. — London : London Press, 2000. — 24 p.
6. *Treaty on Euratom, Rome, 25 March 1957* // Office for Official Publications of the European Communities. — 1995. — Book 1. — P. 154–182.
7. *Назва публікації* // *Official Journal of European Communities*. — № С 305. — 23.11.1992. — P. 128.

8. Назва публікації // Official Journal of European Communities. — № C 115. — 26.04.1993. — P. 57.

9. Назва публікації // Official Journal of European Communities. — № C 121. — 13.05.1992. — P. 19.

10. Назва публікації // Official Journal of European Communities. — № C 313. — 30.11.1992. — P. 13.

11. *At the heart of the Union: Studies of the European Commission* / Edited by: Neill Nugent. — Basingstoke: Palgrave Macmillan Press, 2000. — 332 p.

Створення Єдиного економічного простору в Європі, де товари, послуги, праця і капітал вільно переміщуються, пред'являє все більш високі вимоги до якості продукції та послуг з обов'язковим урахуванням при цьому пріоритетності інтересів охорони здоров'я і якості навколишнього середовища, а також усіх напрямів безпеки. Оскільки національні системи стандартизації можуть створювати перешкоди для єдиного ринку, то саме гармонізоване технічне регулювання, гармонізована стандартизація ЄС покликані створити сприятливі умови для усунення цих перешкод.

Creating a Common Economic Space in Europe, where goods, services, labor and capital move freely, makes increasingly high demands for quality products and services with the obligatory account while prioritizing public health and environmental quality, and all areas of security. As the national standardization system may create obstacles to the single market, it is harmonized technical regulations, standardization harmonized EU intended to create favorable conditions for removing these barriers.

Создание Единого экономического пространства в Европе, где товары, услуги, труд и капитал свободно перемещаются, предъявляет все более высокие требования к качеству продукции и услуг с обязательным учетом при этом приоритетности интересов здравоохранения и качества окружающей среды, а также всех направлений безопасности. Поскольку национальные системы стандартизации могут создавать препятствия для единого рынка, то именно гармонизированное техническое регулирование, гармонизированная стандартизация ЕС призваны создать благоприятные условия для устранения этих препятствий.

Надійшла 18 березня 2016 р.